

Oponentský posudek na diplomovou práci

Dagmar Civišová – Kambo a jeho mnoho tváří

Fakulta humanitních studií – Katedra sociální a kulturní ekologie

Práce Dagmar Civišové se zabývá fenoménem Kambo – tímto pojmem autorka označuje systém propojených praktik a symbolů, které se váží na využívání sekretu žáby *Phyllomedusa biocolor*. Práce je postavená na premise, že Kambo jako takové představuje síť významů, které si různým způsobem interpretují jednotliví aktéři, kteří s Kambem pracují. Autorka se zaměřuje na dvě skupiny těchto aktérů – amazonské indiány z kmene Matses a skupinu českých i zahraničních tzv. praktikantů Kambo, kteří jej využívají jako jednu z léčebných praktik v rámci neo-šamanských rituálů a jiných praktik, které souhrnně spadají pod fenomén New Age.

Hlavním konceptuálním rámcem, do kterého se autorka pokouší využívání Kambo vsadit, je Foucaultův koncept „technologies of the self“, skrze který nahlíží na Kambo jako na jednu z řady praktik charakteristických pro proces vytváření moderní subjektivity. Nutno však poznamenat, že tato – v úvodu práce načrtnutá – konceptualizace bohužel zůstává spíše nedotažená.

Hlavní přínos práce proto spatřuji především ve zvolené metodologii a v poctivém etnografickém výzkumu, na kterém je celá diplomová práce postavena. Autorka provedla terénní etnografický výzkum v českém prostředí, kde se nakontovala na místní praktikanty Kambo, účastnila se spolu s nimi ceremonií, při kterém Kambo aplikují a zvolila také metodu karnální etnografie či autoetnografie, kdy sama aplikaci Kambo podstoupila a v textu poměrně podrobně zachycuje i vlastní prožitek. Tuto část práce považuji za možná nejpřínosnější – studií využívajících metodu karnální etnografie je stále spíše poskrovnu (minimálně v českém prostředí), přitom výzkum fenoménů New Age a neo-šamanismu k podobným metodologickým přístupům přímo vybízí. Je proto potřeba vyzdvihnout a ocenit zvolenou metodologii především vzhledem k tématu práce. Kambo lze určitě zkoumat i jinak – například se omezit na zúčastněné pozorování a rozhovory, ale vlastní prožitek autorky, který je navíc v práci poměrně zdařile reflektován, přidává výzkumu další a velmi podstatný rozměr. Pokusy o autoetnografii také mohou často skončit pouhým „deníkovým psaním“ – je těžké z pozice výzkumníka zároveň nahlížet sama na sebe jako na subjekt výzkumu. Dagmar Civišové se nicméně povedlo včlenit vlastní zkušenost do celkového korpusu dat, který měla k dispozici ze zúčastněného pozorování a rozhovorů. Na terénní výzkum v Česku pak navázala pobytem přímo v Amazonii, kde se jednak setkala se zahraničními praktikanty Kambo, tak s lidmi z kmene Matsés, kteří Kambo využívají jako každodenní léčebnou praxi a v neposlední řadě se tak setkala i s žábou samotnou.

Zvolený konceptuální rámec pro uchopení etnografických dat není v práci zcela jasně vymezen. Autorka sice v úvodu načrtává zmíněnou konceptualizaci skrze foucaultovskou perspektivu, ale spíše už se k ní nevrací – mnohem častěji naopak tematizuje různorodost významů Kambo a symbolů s ním spojených skrze různé antropologické teorie rituálů a následně je vsazuje do kontextu skrze odkazy na různé teorie globalizace (za zajímavou a přínosnou pro práci by se dala považovat především práce antropoložky Anny Tsing, která skrze kontextualizaci významů jedné přírodní entity – hub – rozplétá síť globálních vztahů, které se houby účastní, proměňují a je a jsou jimi proměňovány). V textu je ale s těmito odkazy pracováno spíš náhodně.

Za naopak nejslabší článek práce tak lze považovat právě propojení prezentovaných závěrů etnografického výzkumu s předložením teoretickým a konceptuálním rámcem. V průběhu textu i v samotném závěru je několik velmi zajímavých načrtnutých tezí, které ale nejsou nijak rozvedeny –

autorka k nim spíše odkazuje ve stylu „tato data lze interpretovat i takto“, často pouze v jedné nebo ve dvou větách. Práce tedy nakonec neprezentuje žádný propracovaný interpretační rámec pro výzkumná data a tedy ani silné závěry na tomto rámci postavené, přestože výzkum samotný rozhodně nabízel dostatek možností.

Určitá nedotaženost interpretačního rámce a konceptualizace výsledků výzkumu možná vyplývá i menšího využití odborné literatury, než by se dalo u práce podobného rozsahu čekat – k tématu neošamanismu a jeho vztahu k původním šamanským praktikám amazonských indiánů existuje poměrně značné množství literatury, autorka však cituje jenom z poměrně omezeného množství odborné literatury. To by určitě samo o sobě nemuselo být na škodu, pokud by se jí povedlo ty koncepty, které prezentuje, s daty účinně propojit.

V práci se také objevuje několik problematických momentů, kdy autorka nepoužívá některé pojmy analyticky, ale spíše kolokviálně – např. na str. 56 diskutuje poměrně problematickým způsobem „autenticitu“ šamanů ve městě Iquitos. Autenticita je sama o sobě pro výzkumníci poměrně velkou výzvou, chce-li ji nějak definovat a následně využít jako analytickou kategorii. V čem by mělo například být využít Kamba pro komerční účely méně „autentické“ než využití pro léčitelství? Pokud dává komerční využití v kontextu sociálních a ekonomických vztahů v Iquitos smysl z hlediska aktérů (šamanů), je určitě diskutabilní je označit za méně autentické. Podobných momentů je v práci několik, některé z nich se vztahují i na popis autorčiných vlastních prožitků (často se opakuje například slovo „jistý“ či „určitý“, kterým má být přiblížen nějaký prožitý stav a kterým se odkazuje k jiné úrovni zážitku, než je ta běžně každodenně prožívaná – určitě by bylo zajímavé rozvést, jak a proč ty „určité“ stavy vznikají, v čem jsou odlišné, jak se vztahují ke každodennosti?).

Po formální stránce práce splňuje nároky kladené na diplomové práce, je napsaná čtivým jazykem, oceňuji také členění textu, které v podstatě chronologicky sleduje průběh výzkumu a prokládá jej interpretačními částmi – celkově se práce velmi dobře čte.

Bylo by určitě dobré, kdyby autorka při obhajobě objasnila výše zmíněné námitky – například odůvodnila zvolené konceptuální rámce a vysvětlila jejich (ne)aplikaci na etnografická data.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ohodnotit 13 - 15 body jako velmi dobrou v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze dne 28.5.,

Mgr. Marie Heřmanová, Ph.D.